

Motivul codrului în poezia lui Mihai Eminescu

Grațian Jucan

Simbioza istorică dintre codru și existența poporului român a fost exprimată în zicala “codrul-frate cu românul”, dar și în expresia “frunză verde, foaie verde” din poezia noastră populară, realități incontestabile ale spiritualității românești.

Lirica eminesciană evidențiază pregnant imaginea codrului. Un vers al poetului spune: “Al meu suflet e înfrățit cu codrul”, investindu-l astfel cu puterea de neegalat a geniului său. Imaginea codrului i s-a furișat și sedimentat în suflet încă de copil - “fiind băiat păduri cutreieram”, întrucât impresiile cele mai puternice, și care se țin minte sunt acelea dobândite în copilărie:

“Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?”

Încă de la primele afirmări poetice, tânărul poet a cântat meleagurile natale:

“Aș vrea să văd acuma natala mea vâlcioară
Scăldată în cristalul părului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară:

A codrului tenebră, poetic labirint (...)”

așa cum va repeta și mai târziu în poezia “Codru și salon”. Oricum, în poezia “Din străinătate” (1866) e amintit codrul de foioase de la Baisa, din preajma Ipoteștilor - Botoșani, valea cu pâraul Drăzlencăi, dealurile din împrejurimi: Dealul Pădurii, al Haraminului și al Crucii, unde Gheorghe Eminovici - tatăl - avea o stână, așa încât

“satul și pădurea creșteau în jurul lui, îmbrăcate în legendă, cu oameni care în gesturile și în cuvintele lor făceau să trăiască o mitologie întreagă” (D. Popovici). Cu intermitențe, acestea îl vor chema și mai apoi. E vorba de chemarea pământului natal, de satul din suflet.

În lirica sa, el cântă natura cu un accentuat sentiment al iubirii, încât nu știm unde începe sentimentul naturii ori al iubirii, atât de puternic a sudat sentimentele.

Frecvența codrului e mare în poezia sa, natura având semnificații multiple: o natură cadru, martoră, ocrotitoare, liman al liniștii și singurătății, participantă activă la durerile și bucuriile inimii omenești, o natură erou.

În “Floare albastră”, iubita își cheamă perechea în codru:

”Hai în codrul cu verdeață,
Und'-isvoare plâng în vale (...)”

Blanca din “Făt-Frumos din tei”, sortită mănăstirii, fuge în plin codru, trecând călare în goana calului, fulgerând lumini, iar perechea de îndrăgostiți se pierde în umbra codrilor. Codrul bătut de gânduri din “Dorința” îi adoarme la sânul lui:

“Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.”

În poemul “Călin (File din poveste)”, luna ca o vatră de jeratic rumenește

străvechii codri. Voinicul din poveste a venit din lume, coborând “pe potica dinspre codri”, într-o adevărată feerie a naturii, să-și sărbătorească nunta cu frumoasa fată de împărat:

“De treci codrii de aramă, de departe vezi albind

Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint?
Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
Care ține-n a lui mână gingașei mirese.”

La nunta lor, participă soarele și luna, zmei, împărați și-mpărăteșe, feți-frumoși, cititorii de zodii și Pepelea șagalnicul, personificarea spiritului glumeț al românului din basme. Alături de această nuntă împărătească, poetul a zugrăvit și nunta insectelor, a goangelor pădurii, pentru “a semnala chiar măreția naturii în miniatură” (G. Călinescu).

Înnebunit de durere, Arald, din celălalt mare poem de lungă respirație, “Strigoi”, a zburat pe un cal negru până când a ajuns “la poala de codru-n munții vechi”, unde își avea sălașul magul bătrân și păgân, care - “pe-a codrilor potică” - pleacă împreună cu acesta la domul de marmură neagră, ca prin vrăji să i-o readucă în viață pe Maria, regina dunăreană. Bătrânul, alb și blând, poate face din piatră aur, din îngheț văpaie, poate încheaga apa-n sânge, din pietre foc să saie. El poate face ca în întreaga fire să fie “ninsoare, fulger, gheață, vânt arzător de vară”. Un singur lucru, pare a ne sugera poetul, nu poate face magul: nu poate opri inima să iubească. Poemul ilustrează, de altfel, că o dragoste adevărată n-o poate înfrânge nici hotarul morții. Sufletul poetului ardea în acest timp în vâlvătaia dragostei pentru Veronica Micle. El s-a regăsit în motivul codrului, înveșmântat în haina lui Arald, și pentru a-l înțelege cităm versurile:

“Eram un copilandru. Din codri vechi de
brad
Flămânzii ochi rotindu-i, eu mistuiam
pământul,(...)

Să se-plinească visu-mi din codrii cei
de brad !”

“Împărat slăvit e codrul.”

el e Măria Sa, în mijlocul lui:

“Adormi-vom, troieni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Și prin somn auzi-vom bucium
De la stânele de oi.(...)”

”-O, priviți-i cum visează

Visul codrului de fagi!
Amândoi ca-ntr-o poveste
Ei își sunt așa de dragi!”

Aici, de data aceasta în “Povestea teiului”, își are loc idila aceleiași Blanca, când luna luminează calea îndrăgostiților spre inima codrilor, acompaniați de sunetul cornului.

Sora viselor noastre, o adevărată zână a pădurii, e așteptată în “Freamăt de codru”, iar în “Revedere” stau față-n față veșnicia codrului cu vremelnicia omului. Poezia se întemeiază pe un dialog între poet și codru, dar e construită pe o antiteză, subliniind un specific sufletesc - doina și un specific geografic - Dunărea. Codrul eminescian se sustrage timpului și rămâne în eternitate. Prototipurile universului sunt statice:

“Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu isoarele.”

Natura nu e peisaj, ci existență, iar poetul cântă, de altfel, o natură mitică.

“Românii - scria poetul - au fost popor de ciobani (...); de acolo multele tipuri frumoase (...); de-acolo cuminția românului, care ca cioban a avut multă vreme ca să se ocupe de sine însuși, de acolo simțământul adânc pentru frumusețile naturii, prietenia lui cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, de acolo povești, cântece, legende, c-un cuvânt, de acolo un popor plin de originalitate și de-o

feciorească putere formată printr-o muncă plăcută, fără trudă (...).”

În bătlălie, în “Scrisoarea III”:

“Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari(...).

... Ce mai freamăt, ce mai zbucium !

Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium(...).”

Nu numai codrul, ci natura întregă devine pavăză, scut al apărării țării. Codrul e participant activ în luptă, e erou. Poetul slăvește codrul, adevărat împărat, crai și voievod, ce protejează întreaga natură, ca să înflorească și să rodească, căci el nu e numai cadru, motiv ori mit, ci și simbol. Falnicii oșteni ai lui Mircea cel Bătrân nu s-au luptat numai pentru apărarea, independența și libertatea țării, ci și pentru liniște și pace, pentru că numai în pace dragostea poate înflori:

“Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiți prin cineva
Ce-i mai mândru-n valea Ta:
Codrul cu poienile
Ochii cu sprâncenele (...)”

La care răvaș de dragoste, în alt poem, poetul răspunde și face din codru un adevărat mit:

“Dar să știi, iubite frate,
Că nu-s codru, ci cetate (...),”

fortăreață inexpugnabilă împotriva dușmanilor țării.

Memorialistul Paul de Alep, în călătoria-i pe la noi, a notat cuvintele lui Vasile Lupu: “Drept castele și fortărețe avem acești munți și păduri, împotriva cărora nici un dușman nu poate birui.”

Din pricina vicisitudinilor timpului, exploatarea crâncenă a pădurilor, l-a făcut pe poet să critice, să denunțe și să acuze:

“Își dezbracă țara sânul,
Codrul - frate cu românul -
De secure se tot pleacă
Și izvoarele îi seacă.”

La sunetul cornului, adevărat semnal de luptă, lui Ștefan cel Mare îi “vin codri-n

ajutor ...” Cătălina din “Luceafărul” își cheamă vechea dragoste:

”Cobori în jos, luceafăr blând
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n codru și în gând,
Norocu-mi luminează!”

“El tremură ca alte dăți

În codri și pe dealuri (...).”

“Codru-și bate frunza lin”, în sunetul melancolic al cornului, în “Peste vârfuri”, iar în “Somnoroase păsărele”, “codrul negru tace”, pentru ca în “Lasă-ți lumea” tânguiosului bucium să-i răspundă “codrul verde fermecat și dureros”.

Codrul e simbolul forței și al veșniciei datorită vitalității lui de neînving. În acest context, semnificativă rămâne poezia “Ce te legeni”. Legănatul nu e din pricina vântului sau a ploii, ci din pricina trecerii timpului. Poezia a luat naștere pe baza motivului și a versurilor din tezaurul folcloric bucovinean și ardelean, contribuind astfel la îmbogățirea liricii eminesciene. Ea exprimă propriile-i gânduri, poetul regăsindu-se în motivul codrului, simbol al puterii, încât pare a spune: și eu am fost puternic, atâta vreme cât am cântat.

Asemenea codrului personificat, părăsit de păsări - cântăreții lui, care-i duc departe gândurile și norocul - și poetul, dacă nu cântă, rămâne sufletește pustii:

“Și cu doru-mi singurel
De mă-ngân numai cu el!”

“La mijloc de codru” înfățișează de-simea acestuia. Numai în luminișul unei poieni, lângă baltă, elementele telurice - păsările, dar și cosmice - luna, soarele și stelele, își reflectă în oglinda apei imaginile. Și tot acolo vine și iubita, de frumoasă ce-i, să-și admire chipul în aceeași oglindă a apei.

“Mai am un singur dor” (cu toate variantele) e testamentul eminescian, în care la mormânt și-a dorit “și codrul aproape”;

numai în Diana se întrebă:

“S-auzi cum codrul frunza-și bate,
S-adormi pe verdele covor?”

înflorind toate din mila

“Codrului, Mărie Sale.”

M. Eminescu a reînviat mitul codrului, admirându-i măreția, dând liricii sale intense vibrații noi, adresându-i uneori chemări stăruitoare, expresie a nostalgiei anilor apuși. Vechi și monumental, forță telurică și cosmică, codrul i-a răpit simțirile:

“Și tot ce codrul a gândit cu jale
În umbra sa pătată de lumini,
Ce spun: isvorul lunecând la vale,
Ce spune culmea, lunca de arini,
Ce spune noaptea cerurilor sale,
Ce lunii spun luceferii senini
Se adunau în râsul meu, în plânsu-mi,
De mă uitam răpit pe mine însumi.”

Căci să nu uităm ce a spus poetul: “Al meu suflet e înfrățit cu codrul” .